

POSTANOWIENIE

Dnia 23 marca 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak (przewodniczący)

SSN Katarzyna Gonera (sprawozdawca)

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania I. [...] Polska Sp. z o.o. z siedzibą w G.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w G.
z udziałem zainteresowanego M. W.
o podstawę wymiaru składek,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 23 marca 2022 r.,
zażalenia odwołującej się spółki na postanowienie Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 26 maja 2021 r., sygn. akt III AUz [...],

1. oddala zażalenie,

2. zasądza od odwołującej się I. [...] spółki z o.o. z siedzibą w G. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w G. kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu zażaleniowym.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w [...], postanowieniem z 26 maja 2021 r., odrzucił skargę kasacyjną odwołującej się I. [...] spółki z o.o. w G. (dalej: płatnik składek albo spółka I. od postanowienia Sądu Apelacyjnego w [...] z 9 grudnia 2020 r., III AUz [...], oddalającego zażalenie spółki I. na postanowienie Sądu Okręgowego w G. z 6 sierpnia 2020 r., VII U [...], którym odrzucono odwołanie od decyzji Zakładu

Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. z 19 sierpnia 2019 r. o podstawę wymiaru składek w stosunku do M. W. (pkt 1) oraz umorzył postępowanie w przedmiocie wniosku o wstrzymanie wykonania orzeczenia (pkt 2).

W uzasadnieniu tego postanowienia Sąd Apelacyjny podniósł, że skarga kasacyjna jest niedopuszczalna w sprawach o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż pięćdziesiąt tysięcy złotych, a w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych – niższa niż dziesięć tysięcy złotych. Jednakże w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawach o przyznanie i o wstrzymanie emerytury lub renty oraz o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego (art. 398² § 1 k.p.c.).

Sąd Apelacyjny podkreślił, że umowy cywilnoprawne wymienione w art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych nie stanowią samodzielnych tytułów obowiązkowego podlegania ubezpieczeniom społecznym pracownika. W takiej sytuacji nie dochodzi również do zbiegu tytułów ubezpieczenia społecznego w rozumieniu art. 9 tej ustawy. W warunkach wykreowania przez ustawę szerokiego pojęcia pracownika, zaskarżone decyzje ZUS wskazują tylko, bez potrzeby ustalania tytułu ubezpieczeń, który podmiot jest płatnikiem składek i jaka jest prawidłowa podstawa wymiaru składek. Zwiększenie wymiaru składek w ramach tego samego tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym nie stanowi samodzielnej podstawy do objęcia obowiązkiem ubezpieczeń społecznych. W niniejszej sprawie sporne nie było podleganie ubezpieczeniom społecznym przez M. W., lecz jedynie wysokość należnych składek z tytułu umów cywilnoprawnych zawartych przez niego z pracodawcą, składki te powinny być opłacone przez pracodawcę. Z akt ZUS wynika, że różnica między wysokością składek uiszczonych przez płatnika składek za M. W. a składkami, jakie powinien on opłacić również z tytułu zawartych z nim umów cywilnoprawnych, wynosi 1.901,11 zł (sam przychód z umów zlecenia będący podstawą naliczenia dodatkowej składki kształtuje się poniżej granicy kwoty dopuszczającej możliwość wniesienia skargi kasacyjnej – stanowi go kwota 4.852,75 zł). W konsekwencji skarga kasacyjna podlegała odrzuceniu na podstawie art. 398⁶ § 2 k.p.c., ponieważ wartość przedmiotu zaskarżenia nie przekraczała 10.000 zł. Ponadto Sąd Apelacyjny uznał

za beprzedmiotowy wniosek o wstrzymanie wykonalności orzeczenia do czasu rozpoznania skargi kasacyjnej przez Sąd Najwyższy.

Zażalenie na postanowienie Sądu Apelacyjnego o odrzuceniu skargi kasacyjnej wniosła I. [...] spółka z o.o. w G..

W zażaleniu zarzucono naruszenie przepisów postępowania: 1) art. 386 § 2 k.p.c. w związku z art. 397 § 3 k.p.c. w związku z art. 379 pkt 2 k.p.c. oraz art. 379 pkt 5 k.p.c. w związku z art. 397 § 3 k.p.c. w związku z art. 174 § 1 pkt 1 k.p.c. oraz art. 174 § 2 k.p.c., przez nieuwzględnienie zgłoszonego w zażaleniu zarzutu nieważności postępowania przed Sądem Okręgowym w G. i procedowanie sprawy z udziałem I. [...] spółki z o.o. oraz bez udziału płatnika po 2 stycznia 2020 r., co w konsekwencji doprowadziło do nieważności postępowania przed Sądem pierwszej instancji; 2) art. 398⁶ § 2 k.p.c. w związku z art. 398² § 1 k.p.c., przez odrzucenie skargi kasacyjnej, podczas gdy sprawa dotyczy objęcia obowiązkiem ubezpieczenia społecznego, a ponadto wartość przedmiotu zaskarżenia w sprawie przekracza kwotę 10.000 zł.

Powołując się na te zarzuty, skarżąca wniosła o: 1) uchylenie zaskarżonego postanowienia o odrzuceniu skargi kasacyjnej oraz poprzedzającego go postanowienia o oddaleniu zażalenia oraz postanowienia o odrzuceniu odwołania, zniesienie postępowania w zakresie dotkniętym nieważnością i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania, 2) względnie o uchylenie zaskarżonego postanowienia o odrzuceniu skargi kasacyjnej.

W odpowiedzi na zażalenie Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. wniosł o jego oddalenie i zasądzenie od żalącego się płatnika składek na rzecz organu rentowego zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu zażaleniowym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie nie zasługuje na uwzględnienie.

Zażalenie opiera się na dwóch zasadniczych wątkach, na co zwracał już uwagę Sąd Najwyższy we wcześniejszych postanowieniach rozpoznających zażalenia tego samego płatnika składek na postanowienia Sądu Apelacyjnego w [...]

odrzucające skargi kasacyjne płatnika składek w sprawach z udziałem innych zainteresowanych.

Pierwszy wątek dotyczy nieważności postępowania przed Sądem Okręgowym jako sądem pierwszej instancji, drugi – wadliwie określonej przez Sąd Apelacyjny wartości przedmiotu zaskarżenia kasacyjnego.

1. Odnosząc się w pierwszej kolejności do najdalej idącego zarzutu nieważności postępowania, której skarżący płatnik składek upatruje w prowadzeniu przez Sąd Okręgowy postępowania po 2 stycznia 2020 r. z udziałem podmiotu, który utracił byt prawny, podnieść należy, że jest to kwestia irrelevantna dla rozpoznania zażalenia na odrzucenie skargi kasacyjnej z powodu braku odpowiedniej wartości przedmiotu zaskarżenia wyznaczającej dopuszczalność skargi kasacyjnej. Nieważność postępowania przed sądem pierwszej instancji miałyby znaczenie dla rozpoznania sprawy w postępowaniu apelacyjnym. Przy rozpoznaniu skargi kasacyjnej mogłoby podlegać ocenie, czy dotknięte nieważnością z art. 379 pkt 2 k.p.c. było postępowanie przed sądem drugiej instancji (por. wyrok Sądu Najwyższego z 27 maja 2010 r., II PK 363/09, LEX nr 603829). Na etapie rozpoznawania zażalenia na postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej z powodu wartości przedmiotu zaskarżenia mniejszej niż 10.000 zł kwestia nieważności postępowania, o której stanowi art. 379 pkt 2 k.p.c., przed sądem pierwszej instancji nie ma znaczenia prawnego.

Ponadto nieważność postępowania na etapie wydawania postanowienia o odrzuceniu skargi kasacyjnej i rozpoznawania zażalenia na to postanowienie – w kontekście udziału w tym postępowaniu stron posiadających zdolność prawną (sądową) i procesową – należy oceniać w odniesieniu do stron objętych tym postępowaniem i uwzględnianych w zaskarżonym postanowieniu. W postępowaniu kasacyjnym, na etapie objętym zaskarżonym postanowieniem o odrzuceniu skargi kasacyjnej, występowała już I. [...] spółka z o.o. z siedzibą w G. (będąca płatnikiem składek i składająca zażalenie), czyli podmiot niewątpliwie posiadający zdolność sądową i procesową. Naruszenie przepisów procedury cywilnej we wcześniejszej fazie postępowania mogłoby wpływać na ewentualne uwzględnienie zażalenia tylko wtedy, gdyby w sposób istotny oddziaływało na postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej z uwagi na zbyt niską wartość przedmiotu zaskarżenia (jest to sytuacja

analogiczna do nieważności postępowania w pierwszej instancji ocenianej w postępowaniu kasacyjnym; por. w związku z tym wyroki Sądu Najwyższego: z 21 listopada 1997 r., I CKN 825/97, OSNC 1998 nr 5, poz. 81 i z 10 lutego 1998 r., II CKN 600/97, OSP 1999 nr 3, poz. 58, z glosą W. Broniewicza oraz postanowienia Sądu Najwyższego: z 16 listopada 2006 r., II CSK 177/06, LEX nr 445245; z dnia 24 maja 2007 r., V CSK 62/07, LEX nr 442605 i z 23 lipca 2008 r., I UK 70/08, LEX nr 818577).

W postępowaniu zażaleniowym stosuje się odpowiednio art. 398¹⁴ k.p.c. (w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c.), a więc zażalenie podlega oddaleniu także wtedy, gdy zaskarżone postanowienie odpowiada prawu. Oznacza to, że zarzut co do nieważności postępowania w fazie przed wydaniem zaskarżonego postanowienia o odrzuceniu skargi kasacyjnej mógłby prowadzić do uchylenia tego postanowienia tylko wtedy, gdyby nieważność postępowania przed Sądem Okręgowym jako sądem pierwszej instancji wpływała w jakikolwiek sposób na dokonaną w tym postanowieniu ocenę co do dopuszczalności tej skargi. A tak w rozpoznawanym przypadku nie jest.

2. Brak jest podstaw do przyjęcia, że przedmiotowa sprawa nieprawidłowo została zakwalifikowana jako sprawa z zakresu ubezpieczeń społecznych, w której wartość przedmiotu zaskarżenia determinuje dopuszczalność skargi kasacyjnej (art. 398² § 1 zdanie pierwsze k.p.c.).

Sąd Apelacyjny przyjął, że w sprawie toczącej się z odwołania płatnika składek od zaskarżonej decyzji organu rentowego (w odniesieniu do jednego zainteresowanego) sporne nie było podleganie zainteresowanego ubezpieczeniom społecznym, lecz wysokość należnych składek z tytułu umów cywilnoprawnych zawartych przez niego z płatnikiem jako pracodawcą (art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych), które to składki powinny być opłacone przez pracodawcę.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że w sprawach tego rodzaju przedmiot sporu, a w konsekwencji przedmiot zaskarżenia, wynika z przyjętej w art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych konstrukcji uznania osoby wykonującej pracę na podstawie umowy cywilnoprawnej na rzecz własnego pracodawcy za jego pracownika. W powołanym przepisie pojęcie

pracownika jest rozszerzone na jego dalszą aktywność w ramach umowy cywilnoprawnej, jeżeli w jej ramach świadczy on pracę na rzecz swojego pracodawcy. Także w zakresie tej sfery aktywności zawodowej osoba taka jest uznawana – na potrzeby ubezpieczeń społecznych – za pracownika tego pracodawcy, w związku z czym płatnikiem składek z tego tytułu jest pracodawca (art. 4 pkt 2 lit. a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych), a przychód z tytułu umowy cywilnoprawnej uwzględnia się w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe tego pracownika (art. 18 ust. 1a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych), chociaż z punktu widzenia prawa cywilnego zawarta umowa cywilnoprawna nadal pozostaje umową prawa cywilnego (por. np. uchwałę Sądu Najwyższego z 2 września 2009 r., II UZP 6/09, OSNP 2010 nr 3-4, poz. 46 oraz wyroki Sądu Najwyższego: z 22 lutego 2010 r., I UK 259/09, LEX nr 585727; z 18 października 2011 r., III UK 22/11, OSNP 2012 nr 21-22, poz. 266; z 11 maja 2012 r., I UK 5/12, OSNP 2013 nr 9-10, poz. 117; z 18 marca 2014 r., II UK 449/13, LEX 1451362; z 3 kwietnia 2014 r., II UK 399/13, LEX nr 1458679; z 23 maja 2014 r., II UK 445/13, LEX nr 1475168; z 4 czerwca 2014 r., II UK 447/13, LEX nr 1480061; z 27 kwietnia 2017 r., I UK 182/16, LEX nr 2279009; z 16 maja 2018 r., III UK 182/17, LEX nr 2555732). Oznacza to, że pracownik wykonujący pracę na rzecz swojego pracodawcy na podstawie umów cywilnych zawartych z pracodawcą lub z osobą trzecią podlega obowiązkowo ubezpieczeniu społecznemu jako pracownik (art. 8 ust. 2a ustawy systemowej) i na tym wyczerpuje się podleganie przez niego ubezpieczeniom społecznym. Ugruntowany jest równocześnie pogląd, że sprawa o opłacenie przez pracodawcę składki w wysokości wynikającej z przychodu uzyskanego przez pracownika na podstawie umowy o pracę i umowy zlecenia (lub innej umowy o świadczenie usług) wykonywanej na rzecz tego pracodawcy, dotyczy składki, gdyż przedmiotem postępowania w takiej sprawie jest jedynie ustalenie właściwej kwoty jej podstawy wymiaru, a nie samo podleganie pracownika jako ubezpieczonego ubezpieczeniom społecznym (por. także postanowienia Sądu Najwyższego: z 21 kwietnia 2015 r., II UZ 8/15, LEX nr 1713022; z 19 sierpnia 2015 r., II UZ 14/15, LEX nr 2051058; z 15 marca 2016 r., II UZ 57/15, LEX nr 2290408 oraz z 20 kwietnia 2016 r., II UZ 1/16, LEX nr 2054096).

W sprawie dotyczącej ustalenia wymiaru składek z tytułu podlegania obowiązkowi ubezpieczenia społecznego oraz ustalenia płatnika tych składek dopuszczalność skargi kasacyjnej zależy od wartości przedmiotu zaskarżenia (postanowienia Sądu Najwyższego: z 9 października 2002 r., II UZ 94/02, OSNP 2004 nr 6, poz. 107; z 12 stycznia 2016 r., II UZ 37/15, niepublikowane; z 16 kwietnia 2015 r., I UK 470/14, LEX nr 1751284; z 20 września 2017 r., I UK 342/16, LEX nr 2390760 i z 2 października 2018 r., I UZ 32/18, LEX nr 2559473).

Orzecznictwo Sądu Najwyższego dotyczące wykładni art. 8 ust. 2a ustawy systemowej jest zgodne i utrwalone, co obejmuje także kwestię dopuszczalności skargi kasacyjnej ze względu na wartość przedmiotu zaskarżenia, z uwagi na decydującą o dopuszczalności skargi podstawę wymiaru składek, a nie odrębny tytuł ubezpieczenia. Znajduje ono potwierdzenie w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 26 kwietnia 2018 r., III UZP 9/17 (OSNP 2018 nr 11, poz. 150). W uzasadnieniu uchwały podsumowano wcześniejszą linię orzecznictwa, zgodnie z którą w sprawach dotyczących „przypisania pracodawcy podwyższonej składki”, w wyniku zastosowania art. 8 ust. 2a ustawy systemowej, decyzja taka jest decyzją wymiarową i w związku z tym skarga kasacyjna w takiej sprawie jest dopuszczalna w razie przekroczenia granicy wartości przedmiotu zaskarżenia określonej w art. 398² § 1 zdanie pierwsze k.p.c. Nie istnieje zatem odrębny tytuł ubezpieczenia na podstawie art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, który mógłby stanowić przedmiot sporu przed sądem ubezpieczeń społecznych.

3. Nie jest również uzasadniony zarzut skarżącej spółki I., że niedopuszczalne było rozdzielenie spraw obejmujących poszczególnych zainteresowanych, których dotyczyła decyzja wymiarowa organu rentowego, z uwagi na wniesienie przez płatnika składek jednego odwołania od łącznej decyzji organu rentowego.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje pogląd, że w sprawie o ustalenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne wartość przedmiotu zaskarżenia (art. 398² § 1 k.p.c.) określa się odrębnie względem każdego ubezpieczonego (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 2 czerwca 2010 r., I UZ 107/10, LEX nr 1554382; z 18 maja 2010 r., I UZ 29/10, LEX nr 1620501 oraz z 26 czerwca 2012 r., II UK 290/11, OSNP 2013 nr 13-14, poz. 161).

W związku z tym stanowisko Sądu Apelacyjnego jest poprawne. Ustalona przez ten Sąd wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż 10.000 zł, co uzasadniało odrzucenie skargi kasacyjnej. Ustalenie Sądu zostało zilustrowane konkretną kwotą składek, jakie powinien opłacić dodatkowo płatnik składek. Ani w odniesieniu do sumy należnych składek (1.901,11 zł), ani wartości spornego zlecenia (4.852,75 zł) nie została przekroczona kwota graniczna dopuszczalności skargi kasacyjnej. Oceny tej nie zmienia próba wykazania przez skarżącego płatnika składek, że wartość przedmiotu zaskarżenia jest inna i wynosi 388.798 zł, ponieważ złożył on jedno odwołanie od wszystkich 108 decyzji organu rentowego, oznaczając w swoim odwołaniu taką właśnie kwotę jako wartość sporną. Sąd Najwyższy przyjmuje, że w sprawie o ustalenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne wartość przedmiotu zaskarżenia określa się odrębnie w stosunku do każdego ubezpieczonego. Próby odmiennej interpretacji przekreśliła uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 12 czerwca 2014 r., II UZP 1/14 (OSNP 2014 nr 12, poz. 168), w której przyjęto, że w razie objęcia jednym wyrokiem wielu decyzji ustalających płatnikowi składek (pracodawcy) ujętym w tych decyzjach pracownikom podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne, wartość przedmiotu zaskarżenia skargą kasacyjną ustala się odrębnie w stosunku do każdego ubezpieczonego pracownika.

Co do zarzutu braku sprawdzenia przez Sąd Apelacyjny wartości przedmiotu zaskarżenia w postępowaniu kasacyjnym wymaga podkreślenia, że w sprawach, w których dopuszczalność skargi kasacyjnej jest uzależniona od wartości przedmiotu zaskarżenia, sąd uprawniony jest do jej badania i oznaczenia prawidłowej wartości. Z tej przyczyny zarzut, że wartość podana w toku postępowania apelacyjnego nie była kwestionowana przez sąd, nie ma istotnego znaczenia. Brak formalnego sprawdzenia wartości przedmiotu zaskarżenia podanej w apelacji (zażaleniu) nie eliminuje możliwości weryfikacji tej wartości w postępowaniu kasacyjnym (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 20 stycznia 2017 r., I CZ 105/16, LEX nr 2224601; z 8 grudnia 2016 r., I CZ 97/16, LEX nr 2188616 oraz z 6 marca 2018 r., I UZ 119/17, LEX nr 6456371). Powyższe stanowisko wynika z tego, że art. 398² k.p.c. ma charakter bezwzględny i nie jest dopuszczalne dowolne oznaczenie przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia w celu zapewnienia sobie dostępu do

postępowania kasacyjnego. Uprawnionym sposobem weryfikacji tej wartości jest zwrócenie się do organu rentowego o ustosunkowanie się do wskazanej w skardze kasacyjnej wartości przedmiotu zaskarżenia (postanowienie Sądu Najwyższego z 22 czerwca 2011 r., II UZ 20/11, LEX nr 1068051). Swoboda, z jaką strona skarżąca określa wartość przedmiotu zaskarżenia kasacyjnego, aktywuje obowiązek sądu drugiej instancji, który jest nie tylko uprawniony, lecz wręcz zobowiązany do zweryfikowania – w razie wątpliwości – oznaczonej w skardze kasacyjnej wartości przedmiotu zaskarżenia. W rozpoznawanej sprawie nie doszło, co prawda, do formalnego sprawdzenia przez Sąd Apelacyjny z urzędu wartości przedmiotu zaskarżenia (na podstawie art. 25 § 1 w związku z art. 368 § 2 i art. 398²¹ k.p.c.), jednak w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia Sąd Apelacyjny podał dokładne kwoty przychodu zainteresowanego z umowy zlecenia oraz wartości składek należnych z tego tytułu. W zażaleniu nie zakwestionowano tych wyliczeń odnoszących się do konkretnego zainteresowanego.

Na koniec należy podnieść że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przedmiot rozpoznania sprawy sądowej wyznacza decyzja organu rentowego, od której wniesiono odwołanie (art. 477⁹ i 477¹⁴ k.p.c.), w granicach jej treści i zakresu odwołania. Decyzja ZUS nie dotyczyła podlegania ubezpieczeniom społecznym, lecz sprowadzała się do wyjaśnienia prawidłowej podstawy wymiaru składek. Zatem wykluczało to możliwość zakwalifikowania sprawy jako dotyczącej podlegania ubezpieczeniom społecznym.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. orzekł jak w sentencji.